

קול צופיין

קול צפ"ך נשאן קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1079

וישב תשפ"ב השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

נר איש וביתו

נר חנוכה – חובת האדם וחובת הבית

שמלכות הרשע של רוסיה תביא בשורה של שלום עולמי ושגשוג, שוויון ואחדות, אהבה ואחוה עולמיים. בגלל האמונה הזאת הם זרקו את כל ערכי היהדות והמצוות, ואימצו אל חיקם את ערכי המהפכה הקומוניסטית. עם השנים חוו כל היהודים הללו על בשרם את השקר והצביעות. ראו שהדרך הזאת מביאה לעולם של רעב ומלחמות, רשע, שקר ואכזריות שחיתות, בערות ונחשלות, והבינו שהחליפו באר מים חיים בבורות נשברים שלא יכילו המים.

כך היה גם באירופה ובגרמניה. יהודים משכילים המירו את דתם לנצרות האלילית כדי להתערות בחברה האירופאית הגבוהה. לקבל משרות נחשבות באקדמיה. להיות חלק מהממשל. זנחו את היהדות והתפארו בתרבות הגרמנית כאילו היא התרבות שלהם, עד שמצאו את עצמם ברכבות בדרך לאושוויץ.

עם ישראל חוזר לעצמו כמו בימי קדם

בסופו של דבר קרה לעם ישראל נס גדול בימינו כמו שהיה בימי מתתיהו ובניו. יהודים מתיוונים רבים חזרו לעצמם ולעמם ועשו ברית מילה מיוחדת. במקום לאמץ לעצמם את זהות העם היווני הם חזרו להיות חלק מהעם היהודי. כך קרה בדורנו למשה הס, שהיה אחד מהמנהיגים היהודים הנחשבים ביותר לפני 150 שנה, מנהיג יהודי שהתבייש בזהות שלו ובתחילה כתב: "דת משה מתה. תפקידה ההיסטורי נגמר ואי אפשר עוד להחיותו. אם יש צורך לבחור פדת הרי ברור שהנצרות מתאימה יותר לזמן הזה".

עובר זמן והוא מתפקח וכותב: "אחרי עשרים שנה של התנכרות חזרתי אל עמי שוב אני לוקח חלק בחגיגות שמחתו וימי אבלו. בתקוותיו וזכרונותיו. אני לוקח חלק במאבקים הרוחניים והאינטלקטואליים של ימינו, הן בתוך בית ישראל והן בין עמנו והעולם הלא יהודי. רגש שהאמנתי כי דכאתי עד בלי השב שוב - נעור לחיים. זו המחשבה על לאומיותי, הקשורה קשר בלתי נפרד עם מורשת אבותי, עם עיר הקדש ועיר הנצח מקום הולדתה של האמונה באהדות האלוקים של החיים והתקנה לאחת כל בני האדם בסופו של דבר".

להודות על ניסי דורנו

מוסיף והולך גם במצוות ההודאה

הרמב"ם (חנוכה פ"ד, ה"ב) כתב: "מצוות נר חנוכה מצווה חביבה היא עד מאוד. וצריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל-הוהיה לו על הנסים שעשה לנו". מצוות ההוספה היא גם בסיפור הנס, כל יום להבין יותר את גודל הנס ואת המשמעות שלו. חלק מהשבח הוא להודות על ניסים שבזמן הזה שהם כהמשך לניסים שהיו בחנוכה.

כשעמדה מלכות הרשעה בימינו להשכיחם תורתך ולהעבירם

מחוקי רצונך

גם בדורנו היה נס כעין חנוכה, שבו ניסתה אימפריה עולמית של מדינות "ברית המועצות" להשכיח מאיתנו את התורה ולהעבירנו מחוקי רצונו. אימפריה של 15 מדינות אסרה על היהודים לעלות לארץ ישראל. אסרה ללמוד תורה ולעשות ברית מילה. אסרה על שמירת שבת וסגרה את כל בתי הכנסת, בתי הספר, הישיבות והמקוואות והענישה בגלות נוראה לסיביר את מי שעובר על חוקיה. ומשם בדרך כלל לא חזרו חיים.

ואתה ברחמיך הרבים רבת את ריבם נקמת את נקמתם

לפני שלושים שנה הפיל ה' ברחמיו המרובים את מלכות הרשעה הזאת לבירא עמיקתא. בבת אחת קרסה מלכות הרשע ואיתה כל התיאוריות הכלכליות והחברתיות שלה. בבת אחת שוחררו מיליונים מאחינו בית ישראל מבית כלא שנקרא "מוסך הברזל". ואע"פ שהנס הזה לא נעשה בניסים שחורגים מגדרי הטבע, אנו מודים ומשבחים, כי כך היה נס הניצחון במלחמה בחנוכה ובפורים. נס אלוקי שנעשה בידי אדם. הניסים הללו חשובים יותר מהנס שנעשה בקריעת ים סוף. לכן אנחנו אומרים בחנוכה הלל מלא שמונה ימים לעומת פסח שאומרים הלל מלא רק ביום הראשון.

המתיוונים של דורנו

כמו היהודים המתיוונים בחנוכה כך גם בימינו היו יהודים שהאמינו

אָנוּ, הַגְּנִים הַשְּׂבִים הַבֵּיתָה, וְהַשִּׁיבָה אֶל הַיְהוּדוּת קוֹדֶמֶת לְשִׁיבָה לְאָרֶץ הַיְהוּדִים

כך קרה לרבים אחרים שהתפקחו מרעיון ההתבוללות והבינו כי הפתרון יהיה בחיזוק הזהות היהודית ובעלייה לארץ ישראל. כך הצהיר הרצל בקונגרס הציוני הראשון שהתכנס בבאזל שבשווייץ בא' אלול תרנ"ז: "אָנוּ, הַגְּנִים הַשְּׂבִים הַבֵּיתָה, וְהַשִּׁיבָה אֶל הַיְהוּדוּת קוֹדֶמֶת לְשִׁיבָה לְאָרֶץ הַיְהוּדִים!". במשפט הזה הוא חזר בו מכל החלומות שהיו לו על התבוללות. המשפט הזה זכה למחיאיות כפיים סוערות. היהודים המתבוללים הבינו כי "רַק הַאֲמוּנָה הָעִתִּיקָה שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ מֵאֲחֶדֶת וּמְלֻכְדָת אוֹתָם".

חוזרים לגבורת האבות

כך חזרו אנשים רבים גם לגבורה היהודית. ממש כמו שבימי מתתיהו יצאו האנשים המפוכחים מהמערות, התגברו כארי, חזרו לגבורת אבותיהם ורדפו את משעבדיהם – כך חזר עם ישראל בדורנו לגבורת האבות, משה, יהושע ודוד המלך. במקום "וְהִבֵּאתִי מִן־רַק בְּלִבְכֶם פֶּאֶרֶצַת אִיבֵיהֶם". התקיימה בנו הבטחת ה' הפלאית "וְיָרְדְפוּ מִכֶּם הַמִּשְׁפָּה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבָּה יָרְדְפוּ וְנִפְלוּ אִימֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחֶרֶב" (ויקרא כו ז-ח).

מִסְרַת גְּבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים

ה' מסר גיבורים בידנו, למרות שלא למדנו מלחמה מעודנו. מסר בידנו עמים רבים שקמו עלינו לכלותינו. מסר את רשעי האומות הללו בידי עם שיצא מטוהר מהמשרפות. מסר את העמים הטמאים שקמו עלינו בידי בניהם הקדושים של אברהם יצחק ויעקב. הכניע זדים ארורים בידי עם שחזר לדרך אבותיו. על הנס המופלא הזה צריך להודות בפה מלא בכל ליבנו ונפשנו.

מצוות נר חנוכה חביבה היא עד מאוד

שואל או מוכר כסותו, ולוקח שמן ונרות ומדליק

כפי שראינו לעיל, מצוות חנוכה חביבה היא עד מאוד. חביבות שמביאה אותנו לקיים את המצווה הזאת בכל מחיר. כך נפסק ברמב"ם (חנוכה ד, ב') "מצוות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס וכו' אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה, שואל או מוכר כסותו, ולוקח שמן ונרות ומדליק" (כן הוא גם בשו"ע או"ח תרעא א).

הסביר ה"אבני נזר" מה הטעם שבגללו מצוות נר חנוכה יקרה כביכול משאר המצוות, וביאר שכל מצווה שרצה אדם לעשותה ולא הצליח, נחשב לו כאילו עשאה. אבל בנר חנוכה, המצווה היא לפרסם את הנס, ומחשבתו הטובה לא מועילה לפרסם את הנס. לכן צריך למכור כסותו כדי שתכלית המצווה תתקיים (או"ח תקא).

ברכה על ראייה משום חביבות הנס

עוד הלכה שנובעת מחביבות נר חנוכה היא ברכת הרואה. שכן כתבו התוס' (סוכה מו ע"א) למה הרואה נר של חנוכה צריך לברך ואילו בשאר מצוות כגון לולב וסוכה לא תיקנו לברך כשרואים סוכה ולולב? ועונים כי "משום חביבות הנס" של חנוכה תיקנו לברך גם על הראייה. שכל הרואה נרות חנוכה מברך "שעשה ניסים לאבותינו" למרות שכבר ברך על הנרות שלו. אמנם להלכה לא מברכים על נר שרואים אם כבר ברכנו בהדלקה או שברכנו על נרות אחרים שכבר ראינו. אבל אדם יכול להרהר ברכה זו בכל פעם שרואה נרות דולקים, מרוב חביבות.

גם השיריים חביבים

הלכה נוספת שנובעת מהחביבות של חנוכה היא שצריך לשרוף את כל השמן והפתילות שנשארו בסוף חנוכה. והקשו התוספות (שבת מד ע"א) למה מותר להשתמש בשיריים של נר שבת אחרי השבת, ומותר להשתמש בסכך ובנוי הסוכה אחרי חג הסוכות. ואילו בשיריים של נר חנוכה אסור להשתמש גם אחרי החנוכה? ועונים התוס' כי נר חנוכה בא לפרסומי ניסא, ומשום חביבותא דנס האדם לא מצפה שיכבה הנר, אלא מקצה אותו לגמרי למצווה. לעומת זאת נר שבת נועד להנאתו של אדם וליהנות מאורו, ולכן אחרי שאדם השתמש באור בליל שבת, הוא מצפה שהנר יכבה והוא יוכל להשתמש בשמן להדלקה אחרת, ולא מקצה אותו למצווה לגמרי.

החיוב על האדם או על הבית

הדלקה לחסר בית

הגמרא (שבת כא ע"ב) אומרת שמצוות נר חנוכה היא "נר איש וביתו". יש פוסקים שאומרים כי מצוות הדלקת נר חנוכה קיימת רק אם יש בית, כמו שמצוות מזוזה קיימת רק אם יש לו בית. לכן אי אפשר לברך על הדלקת נר ברכב, ברחוב העיר, באוהל, בקרוון, בספינה או ברכבת.

כך משמע מהתוס' שאומר כי ההלכה שאומרת כי מי שרואה נרות חנוכה מברך עליהם, נאמרה למי שאין לו בית, שלא יוכל לקיים את מצוות חנוכה. "וגם משום שיש כמה בני אדם שאין להם בתים, ואין בידם לקיים המצווה" (סוכה מו ע"א). כך משמע גם מרש"י (שבת כג ע"א) שהסביר כי הברכה נתקנה "למי שלא הדליק בביתו עדיין, או ליושב בספינה". מכאן משמע כי מי שאין לו בית לא יכול להדליק נרות חנוכה בספינה וכד' (ראה בעיטור חנוכה ק"ז ע"ג).

פרסום הנס בבית דווקא

ולמה חכמים קשרו את המצווה הזאת דווקא בבית ולא בספינה או על פני השדה? "דשאני הכא שאין הכא עיקר המצוה אלא בסמוך לרה"ר שהוא משום פרסומי ניסא, משום כך הטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית. ועדיין צ"ע" (פני יהושע שבת כא ע"ב). יש שאמרו כי רצו שזה יהיה דומה לבית המקדש. כמו שבבית המקדש הדלקת הנרות תלויה בבית המקדש, כך בביתו של אדם הדלקת הנרות תלויה בביתו.

פרסום הנס שאינו קשור לבית

לעומתם פוסק בעל הארחות חיים להר"א מלוניל ז"ל (י"ח) שמדליקים גם בספינה. "מי שבא בספינה או שהוא בבית גוים מדליק בברכות". על פי דרכו ופוסקים אחרים שאימצו את פסק ההלכה שלו נהגו חסידי חב"ד להדליק חנוכיות ברחובות כי יש בזה פרסום הנס אע"פ שאינה קשורה לבית. לפי זה חובה להדליק גם בפתח קרוונים, אוהלים, רכבות או ספינות טיולים, ולקמן נסביר את דעתם.

גברא או חפצא

בעולם הישיבות קוראים למחלוקת כזו "גברא או חפצא". כלומר, האם הדלקת נרות היא חובה שמוטלת על האדם כמו שבת ותפילין וכד' בלי קשר למקום בו הוא נמצא, וזה נקרא "חובת גברא". או שהיא חובה שקשורה למקום, "חובת חפצא", כמו מזוזה שחובתה היא על הבית שגרים בו יהודים. על מנת להכריע בשאלה זו הבאנו כמה שאלות בעניין חנוכה.

הרב זצוק"ל הורה לחייל נשוי בבסיס להדליק לפני השעה שבה אשתו מדליקה בבית, כך שעדיין לא יצא ידי חובה בהדלקתה. ובעניין אוהל פסק שאוהל סיירים קטן לא נחשב בית, כי מפרקים אותו כל בוקר. אבל אוהל גדול, אע"פ שלא חייב במזווה, מדליקים נר חנוכה לפתחו שנקרא בית לעניין חנוכה

מי שיש לו שני בתים או שני צדדים האם חייב לברך בשניהם?

להדליק בשניהם מפני החשד

כדי להכריע במחלוקת הזאת ניסו חכמים ללמוד מההלכה שאומרת כי מי שיש לו שני פתחים לביתו - חייב להדליק בשניהם כדי למנוע מאחרים לחשוד בו שהוא לא מדליק נרות חנוכה. "אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות. אמר רבא לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרות אחת לא צריך". אם שני הפתחים אם ברחוב אחד מספיק שידליק רק באחד מהם. אם הם בשני רחובות מקבילים - צריך להדליק בשניהם (שבת כ"ג ע"א).

האם צריך לברך בשניהם או רק באחד מהם?

אם כך, האם צריך גם לברך בשני הפתחים? הרי אנחנו מדליקים נרות חנוכה בגלל שחכמים קבעו את ההלכה הזאת. ואם הם קבעו שצריך להדליק בשני הפתחים, הרי יש כאן שתי מצוות, ונברך על כל אחת מהן להדליק נר של חנוכה, כמו שאנחנו מברכים גם על הדלקת נרות של בית הכנסת ואחר כך מברכים על הדלקת הנרות של הבית.

חובת גברא שתלויה במקום

באורחות חיים לרא"ה כתב שמברכים רק פעם אחת. "אבל אם הם בשני בתים בשתי רוחות ואדם אחד גר בהם ונכנסין ויוצאין בשניהם - צריך להדליק בשניהם. אמנם אין צריך רק ברכה אחת כיון דקיימא לן דחובת גברא הוא. אמרינן דשתיהן מצוה אחת שאין החיוב אלא מפני חשד. ואפילו נימא דשתי מצוות הן, כיון שעושה שתיהן בבת אחת די לו בברכה אחת דומיא דתפילין של יד ושל ראש שאין מעכבין זו את זו ודי להם בברכה אחת" (הלכות חנוכה סימן יג). ומה שכתב שהדלקה היא חובת גברא, צריך לומר שכוונתו חובה על האדם, אבל היא תלויה בשני הפתחים. כמו שכל הדלקת נרות חנוכה היא חובת האדם שתלויה במקום.

האם אפשר ללמוד ממספר הנרות שמדליקים?

מספר הנרות מעיד האם זו חובת גברא או חובת חפצא

יש שרצו ללמוד ממספר הנרות שמדליקים בכל לילה האם הדלקת נר חנוכה היא חובת גברא שתלויה באדם או חובת חפצא שתלויה בבית, כמו מוזהר. לדעת הרמ"א מספר החנוכיות הן כמספר בני הבית. מכאן נלמד שדעת הרמ"א כי הדלקת נרות חנוכה היא חובת האדם ולא חובת הבית, שאם הייתה חובת הבית היו מדליקים רק חנוכייה אחת.

לעומתו פסק השולחן ערוך כדעת התוס' שגם אם יש בני בית רבים מדליקים רק חנוכייה אחת כדי שיהיה ניכר ה"מוסיף והולך". לפי זה דעת השו"ע שהדלקה היא חובת הבית, וכמו שבבית אחד שמים מוזהר אחת, כך מדליקים חנוכייה אחת.

חובת גברא וחובת חפצא בכל יום

ואולם התבוננת נוספת מעלה שלא נכון להעמיד כך את המחלוקת ביניהם. שהרי גם לפי הרמ"א מי שלא מהדר מדליק רק נר אחד לכל בני הבית. משמע שזו לא חובת האדם אלא חובת המקום. וההוכחה הזו היא גם לפי השולחן ערוך, שהרי גם לדעתו אם נוהגים רק כמו המהדרין ולא כמו המהדרין מן המהדרין, מדליקים כל בני הבית נר אחד כל יום. אם כן רואים שזה גם חובת גברא וגם חובת חפצא בכל יום ויום.

למה הדלקת קטן מוציאה?

בחנוכה - ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך, מותר

כדי להכריע במחלוקת הזאת ניסו חכמים ללמוד מההלכה שאומרת כי קטן יכול להדליק נרות ולהוציא את הבוגרים ידי חובה. כך כתוב בשו"ע (תרעה א): "אם הדליקה חרש שוטה וקטן, לא עשה כלום, ואף על פי שהניחה גדול; ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך, מותר".

הקשה על כך ה"מגן אברהם" בהלכות מגילה (תרפ"ב) ששם כתוב בשולחן ערוך "אם היה הקורא חרש או קטן או שוטה, השומע ממנו לא יצא" - למה במגילה לא כתב השולחן ערוך שיש אומרים כי קטן שהגיע לחינוך יכול להוציא מבוגרים ידי חובה? (מגן אברהם סימן תרפ"ב ס"ק ד).

ההבדל בין מגילה לחנוכה - שחנוכה היא חובת הבית

ואולי החילוק בין דעת המתירים לקטן לברך ולהדליק ולהוציא אחרים ידי חובה לבין דעת האוסרים הוא בשאלה הזאת. מי שמתיר סובר כי הדלקת הנר היא לא חובת גברא, אלא צריך שיהיה נר דולק. וכמו שמעקה הוא חובת הבית ולא חובת האדם, ואם ילד ישם את המעקה הרי המבוגר יצא ידי חובה, כך בהדלקת נרות אם ילד ידליק את נרות חנוכה, נצא ידי חובה. ומי שסובר שזו חובת האדם, יאמר כי כמו שקטן לא יכול להיות חזן ולהוציא את הציבור ידי חובה כי הוא לא חייב, כך הוא לא יכול להוציא בהדלקת הנרות.

מה בין מצווה חיובית למצווה קיומית

אמנם אין בזה ראייה. שהרי מצוות מעקה היא לא מצווה קיומית. ולכן אם גוי ישים מעקה - האדם יצא ידי חובה. אבל אם גוי ידליק נר חנוכה - לכולי עלמא לא יצא ידי חובה. שזה ההבדל בין מצווה חיובית למצווה קיומית. "יש מצוות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות. ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה. שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה" (רמב"ם ברכות י"א ב). ולכן אי אפשר ללמוד ממעקה. כי חובת הדלקת נרות חנוכה היא מצווה חיובית ולא מצווה קיומית כמו מעקה (שם הלכה ג).

אכסנאי חייב בגר חנוכה

החובה גם על האדם שבבית, ולא רק על הבית

יש שרצו להכריע בהלכה זו מדין אכסנאי שגר בבית שאינו שלו. כך כתבה הגמרא (שבת כ"ג ע"א) "אמר רב ששית: אכסנאי חייב בגר חנוכה. אמר רבי זירא: מריש פי הוינא בי רב, משתתפנא בפרישי בהדי אושפיזא. בתר דנסיבי איתתא, אמינא: השתא נדאי לא צריכנא, דקא מדלקי עלי בגו ביתאי" - כשהייתי רווק, הייתי נותן פרוטה לבעל האכסניה שלי, הוא היה מדליק ואני הייתי יוצא ידי חובה. אחרי שהתחתנתי, כשלא הייתי בבית, אשתי הייתה מדליקה בבית והייתה מוציאה אותי ידי חובה.

למדנו שהמתארח בבית אחר צריך להיות שותף בהדלקה בבית שהוא מתארח בו. מכאן רואים שהדלקה היא גם חובה על האדם ולא רק חובת הבית כמו מוזהר. שהרי על המוזהר האורח לא משלם.

לדעת תרומת הדשן, הרמ"א והט"ז: אכסנאי יכול לכוון שלא לצאת בברכת אשתו בביתו, כמו שאדם לא חייב לצאת בקידוש או בברכת המזון של מישהו אחר. ולכן יכול לברך לעצמו ולצאת ידי חובת נרות חנוכה. חולק עליהם הבית יוסף ואומר שאם אשתו ברכה והדליקה נרות חנוכה בביתם המשותף, הוא לא יכול לברך באכסניה, ואם יברך זו תהיה ברכה שאינה צריכה.

הסביר החיד"א בברכי יוסף את החילוק. שבתפילה או בברכת המזון, הדבר תלוי במברך. בכדי לצאת ידי חובה האדם צריך לכוון לצאת בברכת חברו ואם לא כיוון לא יצא. אבל בהדלקת הנר של אשתו, בין אם הוא כיוון לצאת ובין אם לא - יצא ידי חובתו בהדלקת נרות חנוכה בביתו ע"י אשתו, ולכן סבר הבית יוסף שזו ברכה שאינה צריכה.

חייל שאשתו מדליקה בביתם

חייל בצבא שאשתו מדליקה בביתם אבל אין אחר שמדליק במחנה הצבאי, ייש אומרים שאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו, אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות" (שו"ע תרע"ג). ובכה"ח מביא שיש חולקים ולכן ספק ברכות להקל ולא יברך.

כשהייתי בצבא שאלתי על כך את מו"ר הרב זצוק"ל, ואמר לי להדליק לפני השעה שבה אשתי מדליקה בבית. וכך לא יצאתי עדיין בהדלקתה ויכולתי לברך במחנה שהייתי שם. שאלתי אותו גם על האוהל שגרנו בו, ואמר לי שאוהל סירים קטן לא נחשב בית, כי מפרקים אותו כל בוקר. אבל אוהל גדול שקיים זמן רב, אע"פ שלא חייב במזוזה, מדליקים נר חנוכה לפתחו שנקרא בית לעניין חנוכה.

להדליק במקום שאין בית

להדליק ברכבת או באנייה

בשו"ת מהרש"ם (חלק ד סימן קמו) נשאל על מי שנסע לילה שלם ברכבת, האם מותר לו או צריך להדליק שם נר חנוכה, וענה: "לא מצאתי הדבר מבואר, אבל הלא מי ששילם בעד כל הלילה הוי כשכר לו בית דירה לאכול ולישן שם וחייב בנר חנוכה. ומה שכתב רש"י ביושב בספינה (שלא מדליק), יש לומר שהיו אז ספינות פתוחות בלא קירוי, והרוח מנשב ולא היה בגדר בית כלל. ואף דהבאהן (הרכבת) אינו עומד במקום אחת, ורכוב כמהלך. לא נמצא בשום מקום שיהיה צריך בית קבוע למה שמצותו בשביל פרסומי ניסא. כנלענ"ד מסברא".

להדליק ליד שק שינה

כדבריו כתב גם הציץ אליעזר (ט"ו סימן כט) והוסיף כי גם מי שאין לו בית כלל וכגון שישן בשק שינה באיזה מקום צריך להדליק בברכה. "שחיובא דנר חנוכה הוא אקרקפתא דגברא ולא תלי בבית". וכל שכן שישנים באוהל. אמנם אנו לא נוהגים כך. ודעת מו"ר אבינו הרב זצ"ל הייתה כדעת הפוסקים שכל התקנה להדליק נר היא רק בפתח ביתו של האדם. ובית הוא לפחות ארבע אמות על ארבע אמות, ולא אוהל סירים ובוודאי לא שק שינה.

לדעת הרב אליהו זצוק"ל גם ברכבת לא מדליקים. אמנם מי שנסע בקרון נגרר ועוצר במקום כלשהו - הרי זה נחשב בשעה זו כמו בית קבע ויכול להדליק, כיוון שהוא לא אורח לרגע. וכן הדין באוהלים גדולים שקבועים לזמן. וכן כתב הגרי"ש אלישיב (בהערות למסכת שבת כג ע"א) כי גם לרש"י שכתב כי לא מדליקים בספינה, אפשר להדליק בספינות של ימינו כי הן גדולות ויש להן גג ונחשבות כבית.

הדלקה בכיכר העיר

חסידי חב"ד נהגו לבקש מהרב זצ"ל להדליק נרות חנוכה במקומות

סיפורים על הרב זצ"ל

טוב שמן טוב

סיפרה הרבנית צביה אליהו שתחיה: לפני חג השבועות התשע"א, כשנה לאחר פטירת הרב זצ"ל, התקשרו אלי אנשים מהיישוב אבני-חפץ שבשומרון. בתם נפגעה קשה בראשה בתאונת דרכים, והייתה משותקת כבר כמה ימים מבלי שיכלה להזיז איבר מאיבריה. הם ביקשו חתיכה מהאתרוג שהרב בירך עליו בסוכות. אמרתי להם שהאתרוג הזה שמור לנשים שלא מצליחות להרות, ואיני יודעת מה יכול לעזור לה. מייד לאחר מכן נזכרתי במקרה של ילדה אחרת משותקת, שהרב הציע למרוח אותה בשאריות השמן של נרות חנוכה, והיא אכן קמה על רגליה.

לקחתי מקעריית השמן שבה היו שאריות של שמן מנרות חנוכה שהרב הדליק, שאריות של שמן מנרות שבת שאני הדלקתי ושאריות של שמן שהדלקנו לרב במשך השנה שלאחר פטירתו. נתתי להורים מהשמן הזה, וביקשתי שיניחו על הילדה, ואולי זכות המצווה של הרב תעזור לה להתעורר ולקום על רגליה.

זה היה פלא ממש, כי כעבור שעת"ם הבחורה התעוררה וחזרה לחיים. השמועה על השמן הפלאי של הרב זצ"ל עשתה לה כנפיים, והגיעו אלי מקרים נוספים של אנשים שהשתקו. לא לכולם זה הועיל, והאמת היא שאיני יודעת למי זה הועיל ולמי לא. בכל מקרה, שלושה מהאנשים סיפרו לי שזה הועיל להם.

כל הדבר הזה הוא פלא גדול. איך יותר משנה אחרי פטירתו של הרב זצ"ל, טיפות השמן של נרות החנוכה שהדליק, שהיו מעורבות בתוך שאר השמן, הועילו לבחורה המשותקת הזאת. אין זאת אלא שהיו במצווה הזאת הרבה כוונה והרבה יראת שמים.

ציבוריים, כדרך חב"ד לקדש שם שמים ברבים, והרב היה אומר להם כי לדעתו אי אפשר לברך על נרות כאלה אלא אם כן יעשו אותם כמו בית כנסת. דהיינו, שיתפללו שם מנחה או ערבית, וזה יהיה כמו המנהג לברך בבית הכנסת. אבל אם מדליקים בחוץ זה לא בית או בית כנסת, לא מברכים. כן הדין גם באולם שמחות או בבית ספר וכד', שלא מדליקים שם אלא אם כן מתפללים מנחה או ערבית. ויהי רצון שנוכה לראות את אור המנורה הטהורה ותתקיים בנו נבואת זכריה "לא בחיל ולא בלחץ פי אם ברוחי אָמַר ה' צְבָאוֹת". אמן ואמן.

תשובה כהלכה

ויהי נועם אֵס האֵלֶּכְחָהּ. כתוב ב"מאמר מרדכי" שטוב לומר אחרי הדלקת נרות חנוכה "מזמור שיר חנכת הבית" ואת הפסוק "ויהי נועם ויושב בסתר" שבע פעמים. האם צריך לומר את הנ"ל מיד אחרי ההדלקה, או שאפשר לשיר לפני כן שיר חנוכה? לפעמים למשפחה אין כוח לחכות. מצווה לשיר עם המשפחה קודם.

הדִּלְקָה רֹחֲמֵי. חבר שלי ואני מתכננים לטייל בחנוכה בכנרת, ומתוך כך נדליק חנוכיה בשטח. אם נדליק ותוך כמה דקות הנרות יכבו בגלל הרוח, האם יש לחזור ולהדליק שוב? אם כן, האם יש לברך שוב, או שאין צורך להדליק שוב ויצאנו ידי חובה בהדלקה הראשונית למרות שהנרות כבו לפני שעברה חצי שעה? קבוצת מטיילים שנמצאת מחוץ לביתם ואין להם חדר שישנים בו באותו לילה, כגון מלון, ידליקו בברכה במקום שהם מתפללים ערבית. בגלל שהדלקה עושה מצווה, אם כבו הנרות בגלל משהו שהוא לא מצוי ולא ידעת עליו לפני כן, לא חייבים להדליק מחדש את הנרות אפילו אם עדיין לא עברה חצי שעה מההדלקה, אבל עדיף לחזור ולהדליק בלי ברכה. אבל אם הנחת את הנרות מראש במקום עם רוח יודעת שיכול להיות שיכבו, ובאמת כבו, אתה חייב להדליק מחדש בלי ברכה.